

УДК 330.1:32

DOI: 10.32342/2074-5362-2023-1-34-3

С.В. КУЗЬМІНОВ,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
<https://orcid.org/0000-0001-5456-2162>*

А.С. МАГДІЧ,

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
<https://orcid.org/0000-0001-5456-2162>*

С.О. ГЕРАЩЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та
міжнародних економічних відносин
НТУ «Дніпровська політехніка» (м. Дніпро)
<https://orcid.org/0000-0003-3194-1674>*

ЕКОНОМІКА НАДЛИШКУ ГРОШЕЙ

Стаття присвячена формуванню економіки, в якій існує відносний надлишок грошей. Надлишок грошей розглядається як наслідок політики кількісного пом'якшення, яку проводили центральні банки розвинених країн. Досліджено особливості зростання співвідношення грошової маси та валового внутрішнього продукту для окремих країн. Показано, що фінансування реконструкції України відповідає власним економічним інтересам країн-донорів, оскільки сприятиме виправленню певних системних дисбалансів грошового обігу в їхніх економіках. Цей дисбаланс втілюється у відносному надлишку грошей. Він має іншу природу, ніж та, що передбачається кількісною теорією грошей. З точки зору поведінкової економіки гроші є інструментом спонукання суб'єкта до дії (або, при необхідності, бездіяльності). Стимулювання діяльності, зокрема підприємницької, за рахунок можливості отримати більше грошей є характерною рисою капіталістичної економіки. Зважаючи на те, що вартість грошей важлива не сама по собі, а у зв'язку з тим, для чого вони використовуються, можна уявити, що повзуча інфляція навіть найбільш, здавалося б, основних і надійних світових валют (долар США, британський фунт, євро) є свідченням певної втрати бачення того, на що потрібні гроші і, відповідно, скільки їх потрібно в економіці. Індикатором наявності проблеми грошового забезпечення функціонування світової економіки може служити динаміка співвідношення грошової маси до виробленого продукту. Поступове зростання відношення грошової маси до ВВП спостерігається в усіх країнах. Темпи зростання цього показника в розвинених країнах загалом близькі до середньосвітових. У бідних країнах, що характеризуються низькими темпами економічного зростання, співвідношення грошової маси до ВВП залишається досить низьким. Причому, на

нашу думку, провідну роль тут відіграють не стільки низькі доходи на душу населення, скільки низькі темпи економічного зростання.

За групою країн із середнім рівнем доходу на душу населення (і особливо з доходами «вищесереднього») цей коефіцієнт значно перевищує середньосвітовий рівень. Зростання співвідношення грошової маси до ВВП особливо помітне в країнах Далекого Сходу, які взяли за приклад стратегію, що призвела до японського «економічного дива». Ця стратегія передбачає прискорення економічного зростання за рахунок випереджаючого розвитку експорторієнтованих виробництв. Періоди прискореного економічного розвитку якраз і виявляють мотиваційну роль грошей. Підприємці-новатори мають отримувати більше грошей. Держава, точніше, її монетарний регулятор, центральний банк, полегшує умови надання позик, щоб допомогти інноваторам наважитися і зробити рішучий крок у щось нове. Підприємці відокремили бажання заробити гроші від бажання витратити їх на задоволення реальних потреб. Завдяки насиченості економіки грошима держава вже досягла високого рівня монетизації, що свідчить про накопичені грошові багатства. Власники цього грошового багатства потребують нових напрямків інвестування, оскільки після вичерпання ідеологічного та мотиваційного потенціалу інтернетизації банківська та фінансова інфраструктура почала давати збій.

Низка криз (2001, 2008-2009, 2020) стала наслідком невідповідності між великим накопиченим грошовим багатством і відсутністю ідей для його вигідного інвестування. Такою вигідною інвестиційною ідеєю може стати відбудова України.

Ключові слова: *економічні кризи, монетарний регулятор, функції грошей, економічний розвиток*

The article is devoted to the formation of an economy in which there is a relative surplus of money. Excess money is seen as a consequence of the policy of quantitative easing, which was carried out by the central banks of developed countries. Peculiarities of growth in the ratio of money supply and gross domestic product for individual countries have been studied. It is shown that financing the reconstruction of Ukraine corresponds to the own economic interests of the donor countries, as it will help to correct certain systemic imbalances of monetary circulation in their economies. The dynamics of the ratio of the money supply to the manufactured product for different countries have been studied. It was found that the rapid accumulation of monetary wealth is associated with the acceleration of economic growth. It is proposed to direct such excessive accumulated monetary wealth to the reconstruction of Ukraine in order to prevent the formation of «soap bubbles» that led to the crises of 2001, 2008-2009, 2020, which were the result of a discrepancy between the large accumulated monetary wealth and the lack of ideas for its profitable investment.

Keywords: *economic crises, monetary regulator, functions of money, economic development*

Вступ та формулювання проблеми. Війна, що триває на території України, загострює не тільки суто військові та політичні сторони діяльності української держави та суспільства, але й економічні наслідки російської агресії. Серед них – проблема масштабних руйнувань українських міст та необхідності повоєнної відбудови. В українському суспільстві побутує думка, що країни Заходу допоможуть з фінансуванням. Але чи є у Заходу на це гроші? Наважимося стверджувати, що у західних країн грошей навіть більше, ніж достатньо. Більше того, фінансування відбудови України відповідає власним економічним інтересам країн-донорів, оскільки допоможе виправити певні системні дисбаланси грошового обігу у їхніх економіках. Висвітленню цього питання і присвячена ця стаття.

Огляд останніх публікацій та постановка задач дослідження. Проблеми монетизації економіки та монетарним інструментам регулювання присвячено безліч публікацій. Серед останніх найбільш релевантних темі дослідження слід назвати роботу С. Зенченко, В. Стрілковського, Л. Смутки, Т. Вацека, Я. Радюкової та В. Сутягіна [8], а також співробітника Міжнародного валютного фонду А. Чандраваркара [2]. Загалом, усі автори продовжують усталену традицію розглядати монетизацію економіки як потужний і у цілому корисний інструмент макроекономічного регулювання. Більше того, для країн, що розвиваються, зростання монетизації економіки розглядається як позитив, як передумова економічного зростання. Не заперечуючи думки про те, що зростання показника монетизації у країнах, що розвиваються, свідчить про наявність економічного розвитку, наважимося поставити під сумнів думку про те, що монетизація є причиною цього розвитку, а не його наслідком. Порядок причинно-наслідкових зв'язків особливо важливо розуміти у випадках, коли мова йде про використання грошей з метою стимулювання економічного розвитку. Відповідно, уточнення переліку функцій грошей у сучасній економіці та використання цього уточненого переліку для пояснення наявних тенденцій монетизації у національних економіках країн світу з метою використання цього досвіду для відновлення української економіки є задачами даного дослідження.

Основний зміст. Нобелівська премія угорського економіста радянської доби Яноша Корнаї була присуджена за доведення тези про те, що централізовано-планова економіка таки недосконала і, навіть системно хвора. Це був важливий поворотний момент не тільки у розумінні того, як функціонує економіка дефіциту з м'якими бюджетними обмеженнями [5], але і у тому, як соціалістична економічна система може добігти свого фіналу. Важливість такого висновку стосовно теорії економічних криз полягає у тому, що таким чином була зруйнована теоретична модель безкризовості ринкової економіки. До того часу сумнівна монополія на циклічні кризи належала виключно ринковій економіці (або, краще сказати, вважалося, що належала). Разом із міжнародним визнанням обґрунтованості критики економіки з м'якими бюджетними обмеженнями, яка у подальшому була впевнено підтримана фактом руйнування централізовано-планових економік колишніх соціалістичних держав Східної Європи, звинувачення соціалізму радянського зразка у нежиттєздатності стало практично аксіомою.

Менш цитованими є роботи Корнаї, написані та опубліковані у 1990-х рр., де він стримано критикує капіталістичну економіку, називаючи її економікою надлишку. Почасти така невелика популярність пояснюється об'єктивними причинами – змістовно Корнаї мало що додає до марксистського трактування причини надлишку та (за Марксом) неминучого руйнування капіталістичної економіки. Втім, сучасна макроекономіка, заснована на кейнсіанстві, вказуючи на відставання сукупного попиту від сукупної пропозиції, говорить, по суті, те ж саме. Проте, на нашу думку, був тут і апологетико-ідеологічний аспект, а саме, захист існуючої парадигми ринкової економіки. З того часу пройшло досить багато років і апологія ідей економічного лібералізму значно послабилася почасти через кілька доволі значних криз та депресій, через які пройшли провідні країни світу та й глобальна економіка у цілому, а почасти через зникнення ідеї-антипода (централізовано-планової економіки), за рахунок порівняння з якою можна було набирати переможні бали.

Сучасна ринкова економіка самим фактом свого існування довела, як мінімум, надмірну апокаліптичність марксистського прогнозу. Вона живе і трансформується. Проте, як показують кризи, що продовжують траплятися навіть у XXI ст., дисбаланси таки є, але, на нашу думку, зараз доцільніше говорити не про надлишок пропозиції товарів та послуг, а про відносний надлишок грошей. Звісно, використання слова «надлишок» не означає, що абсолютно кожна людина має цей надлишок, але кожна людина тією або іншою мірою відчуває його існування на собі.

Для того, щоб зрозуміти сутність цього надлишку, доведеться пригадати функції грошей у сучасній економіці. Кількість функцій грошей змінювалася разом зі змінами речовинної форми самих грошей. До них традиційно відносять міру вартості, засіб обігу та засіб заощадження. Така атрибуція грошей сформувалася у середині XX ст., але навряд чи її можна вважати фундаментальною і незмінною. Наприклад, К. Маркс у XIX ст. приписував грошам цілих п'ять функцій, частина з яких (наприклад, «золото як світові гроші») згодом просто втратила свою актуальність, почасти через зміну фізичної природи грошей, а почасти через зміну практики економічних взаємодій. Тобто перелік функцій грошей, як і будь-яку іншу класифікацію, слід розглядати не як цінність саму собою, а як інструмент аналізу.

З точки зору поведінської економіки гроші є інструментом мотивації суб'єкта до дії (або ж, коли треба, бездіяльності), тому дати більше грошей тому, хто візьме на себе ініціативу та ризик втілити нове, видається хорошою, продуктивною ідеєю. Власне, «політика дешевих грошей» якраз і базується на такому уявленні про роль грошей у економіці. І для випадку повоєнного відновлення економіки України це виглядає так: «Дайте нам грошей, а ми як відновимося! Дуже-дуже швидко, бо відчуватимемо, за що працюємо». Тобто, до переліку функцій грошей як засобу обігу, засобу нагромадження та міри вартості у сучасних умовах можна також додати гроші як регулятор економічної активності.

Стимулювання активності, зокрема, підприємницької, через можливість отримати більше грошей – характерна риса капіталістичної економіки. Це працювало у епоху великих географічних відкриттів, це працювало під час промислової революції, це працює і зараз. Принада у вигляді очікуваних прибутків спонукала підприємців бути ошадливими до скупості, авантюрними до відчайдушності, настирливими до нахабства. І усе це розглядалося суспільством як чеснота.

Кейнсіанська революція знаменувала собою визнання економічною наукою довершеного факту переходу від епохи масового виробництва до епохи масового споживання. У рамках кейнсіанського світосприйняття провідна роль змістилася з виробництва на витрачання: попит важливіший, ніж пропозиція, а інвестування важливіше, ніж заощадження. Не так важливо мати ресурс для створення продукту, як знайти суспільне визнання корисності створення продукту, яке в умовах ринкової економіки втілюється у попиті на цей продукт. Якщо ж суспільство не бажає (чи вже не бажає) цього продукту, то наявність потенційної можливості виробництва великого значення не має.

Проблема у тому, що у випадку натурального обміну є природний обмежувач кількості стимулу – фізичний обсяг товару, запропонованого на обмін, а для сучасних грошей, які мають кредитну природу, тобто є частиною

удаваної реальності за Ю.Н. Харарі [3], такого фізичного обмежувача не існує. Тому цілком можливе передозування, коли грошей стане настільки багато, що вони почнуть підпадати під дію закону спадної граничної корисності. Історичні приклади, пов'язані з надлишком грошей і наступною гіперінфляцією, підтверджують, що гроші можуть втрачати свою цінність значною мірою. Проте сучасні держави, як здається, вже усвідомили необхідність управління цінністю грошей та, нібито, навчилися робити це за допомогою інструментів грошово-кредитної політики. Втім, при більш ретельному розгляді світової історії інфляції, можна виявити, що вміння держави (а конкретно, монетарного регулятора у вигляді центрального банку) вправлятися з регулюванням цінності грошей усе ще залишається недосконалим.

Вважаючи, що цінність грошей важлива не сама по собі, а у зв'язку з тим, для чого вони використовуються, можемо уявити, що повзуча інфляція навіть найбільш, здавалося б, базових і твердих світових валют (американського долара, британського фунта, євро) є свідченням певної втрати бачення того, для чого потрібні гроші і, відповідно, скільки грошей потрібно у економіці. Або ж бачення є, але фізичної можливості привести кількість грошей у відповідність до їхніх функцій чомусь немає.

Показником наявності проблеми у грошовому забезпеченні функціонування світової економіки може слугувати динаміка співвідношення грошової маси до виробленого продукту (рис. 1), причому якщо у випадку окремої країни завжди можна підшукати яесь правдоподібне пояснення, яке заперечить закономірний характер зростання цього співвідношення, то агреговані показники для усіх країн у цілому дозволяють позбавитися впливу випадкових факторів за рахунок укрупнення вибірки та дії «закону великих чисел».

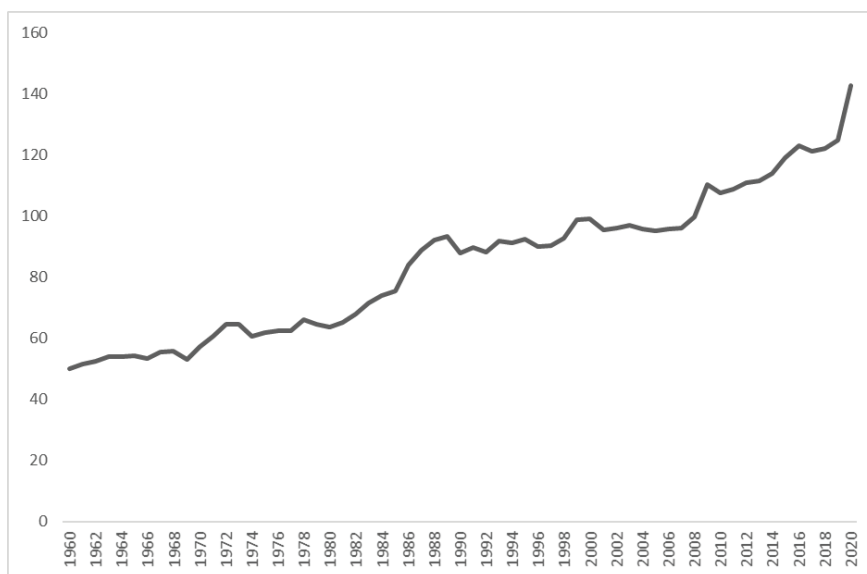


Рис. 1. Співвідношення грошової маси (у широкому розумінні) до світового валового продукту, %
(Складено авторами за даними [7])

Втім, і дані по окремих вибраних країнах також надають інформацію для роздумів. Судячи з інформації, наданої Світовим банком, у групі менш розвинених країн це співвідношення у цілому значно нижче, ніж у розвинених країн. Абсолютними ж рекордсменами є країни-торговельні прокладки (наприклад, Гонконг). У табл. 1 наведені дані по співвідношенню грошової маси до ВВП по окремих країнах та групах країн.

Таблиця 1

Співвідношення грошової маси до ВВП, % *

Країна або група країн	Рік							
	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2015	2020
Країни з високим доходом	55.29	64.45		98.55	109.26	117.78	117.07	142.56
Країни з доходом вище середнього			28.73	41.85	70.18	107.24	142.27	167.40
Країни з середнім доходом		25.71	31.59	42.18	64.11	94.77	122.80	144.11
Країни з низьким доходом		14.16	18.31	20.12	17.06	22.40	24.55	
Бідні країни з великим боргом		15.60	20.03	21.07	19.53	26.17	29.67	39.48
Норвегія	51.19	51.02	48.29	57.71	48.05	58.90	58.51	77.26
Швеція	54.44	50.18	50.41	41.64	37.78	61.83	65.95	87.72
Україна					17.95	53.35	49.99	43.82
США	60.05	65.40	69.51	71.22	68.51	84.85	88.98	110.64
Японія	50.66	101.47	139.81	185.62	229.08	215.34	233.41	281.30
КНР			36.43	77.79	135.58	176.13	202.11	211.89
Гонконг (КНР)					224.39	315.26	365.59	454.72
Макао (КНР)				117.69	156.19	107.55	131.45	340.39
Світ	49.99	57.31	63.83	87.93	99.20	107.56	119.04	142.87

* Складено авторами за даними [7].

За даними таблиці можна помітити кілька відповідностей, які, на нашу думку, варті уваги:

1. По усіх країнах спостерігається поступове збільшення співвідношення грошової маси до ВВП. Поодинокі відхилення (наприклад Швеція у 1990-х рр.) своєю винятковістю, скоріше, не руйнує, а підкреслює цю закономірність. Тим більше, що у наступні десятиріччя Швеція цілком надолужила згаяне.

2. Темпи зростання досліджуваного показника у розвинених країнах у цілому близькі до середньосвітових, хоча і тут є свої відхилення. Наприклад, Японія за цим показником значно перевершує середній по групі рівень у той час як скандинавські країни залишаються нижче середнього.

3. У бідних країнах, які характеризуються низькими темпами економічного зростання, співвідношення грошової маси до ВВП залишається доволі низьким. Причому, на нашу думку, провідну роль тут відіграє не стільки низький дохід на душу населення, скільки низькі темпи економічного зростання. Сюди ж, доречі, потрапляє і Україна.

4. По групі країн з середнім рівнем подушового доходу (а особливо, з доходами «вище середнього») співвідношення суттєво вище за

середньосвітовий рівень. І знову ж таки, на нашу думку, більше значення має не досягнутий до 2020 року рівень подушового доходу, а швидкість економічного зростання у попередні роки, яке і вивело країни на цей рівень доходу. Непрямим свідченням на користь цієї гіпотези є факт, що та ж Японія найпомітніше збільшила насиченість економіки грошима саме у період активного економічного зростання у 1950-х – 1970-х рр., у той час як у наступні десятиріччя цей показник зростав повільніше, принаймні, у відсотковому значенні.

5. Особливо помітним є зростання співвідношення грошової маси до ВВП у країнах Далекого Сходу, які взяли за приклад стратегію, що призвела до японського «економічного дива». Ця стратегія передбачає прискорення економічного зростання за рахунок випереджаючого розвитку експортоорієнтованих галузей. Як правило, при успішному розвитку цієї стратегії за рахунок вітчизняних інвестицій відбувається швидка диференціація галузей національного господарства з виділенням значно багатших експортоорієнтованих із загальної маси інших галузей. Серед зазначених у таблиці до цієї категорії крім, власне, Японії можна віднести Китай з його економічними посередниками-сателітами, Гонконгом і Макао. Також це стосується Республіки Корея, яка не потрапила до таблиці, та деяких інших країн.

На нашу думку, якраз цей регіон дає підказку до побудови гіпотези, яка може пояснити відзначені закономірності групування країн за показником зростання індексу «грошова маса/ВВП». Традиційно консервативні суспільства далекосхідних країн, доволі замкнені та нерідко ксенофобські, зациклені на традиціоналізмі, для досягнення стану «нові багаті країни» (на відміну від «старих багатих країн» Європи та Північної Америки) були змушені вилзти зі своєї мушлі. Очевидно, такий злам традицій вимагав екстраординарних зусиль від суспільства, а точніше, від тих його членів, які стали проводирями усього нового. Надзвичайні зусилля вимагають, очевидно, надзвичайних стимулів, а у випадку економічної діяльності – надзвичайної винагороди, надзвичайних прибутків.

Періоди прискореного економічного розвитку якраз і виявляють мотиваційну роль грошей. Для того, щоб спонукати суб'єкта до якісно нової активності, треба дати йому більше грошей. Така ідея, у принципі, досить добре пояснює, чому під час економічних проривів, які діагностуються як підвищувальна фаза довготермінового циклу, відбувається зростання доходів водночас зі збільшенням майнової диференціації. Тобто від економічного зростання багаті у цілому виграють більше, ніж бідні. Тому є багато історичних прикладів: Великі географічні відкриття, які зробили деяких іспанців та португальців казково багатими, залишивши основну масу населення таким же бідним, як і до того; Промислова революція у Англії, на якій дехто став багатим фабрикантом, а хтось став пролетарем; комп'ютеризація та інтернетизація кінця ХХ – поч. ХХІ ст., на якій хтось у США став мультимільярдером, але матеріальне становище пересічного американця порівняно з 1980-ми рр. так і не покращилося.

На перший погляд, ідея використання грошей для підтримки та стимуляції економічного зростання виглядає доволі прозорою та однозначною: дати

більше грошей тим, хто приймає ризиковані, але необхідні рішення, іншими словами, підприємцям, шумпетеріанським руйнівникам-креаторам. Тоді вони, стимульовані жагою наживи, подолають колишню інерцію та лінощі, розгорнуть бізнес-активність, від чого виграє економіка і суспільство у цілому.

Але насправді не усе так просто. Для того, щоб підприємці-новатори отримали більше грошей, хтось повинен віддати більше грошей. А з точки зору теорії перспектив Д. Канемана та А. Тверські [4], це означає, що загальна сума щастя у суспільстві неминуче зменшиться, бо рівень розчарування тих, хто віддає гроші, переважить рівень задоволення тих, хто ці гроші отримає. Тобто, маємо глухий кут прогресу, коли більшість людей прогресом і економічним зростанням незадоволена навіть тоді, коли у цілому, суто об'єктивно, відбувається зростання рівня матеріального добробуту.

Оскільки стимулювання інноваційної активності одних суб'єктів за рахунок прямих витрат інших суб'єктів – не варіант, то держава, а точніше, її монетарний регулятор, центральний банк, полегшує умови надання кредитів для того, щоб допомогти новаторам наважитися і зробити рішучий крок у нове. Причому стосується це не лише підприємців, які мають започаткувати новий бізнес або кардинально змінити на краще вже існуючий, але і споживачів, аби простимулювати попит. Втім, попит і пропозиція, споживання і виробництво у сучасній ринковій економіці настільки тісно пов'язані, що гроші все одно концентруються невдовзі у руках тих, хто має більші доходи, переважно, у руках власників активів. Власне, оцей процес ми і бачимо як зростання співвідношення «грошова маса/ВВП».

Стосовно «старих багатих країн» також вірно, що гроші виконують спонукальну функцію, але через відносно кращу прогнозованість результатів підприємницької активності підготовувати підприємців грошима доводиться менше. Власне, це ми і бачимо у повільнішій динаміці зростання співвідношення грошової маси до ВВП.

Таким чином, гроші виконують функцію стимулу до бізнесової активності. У цьому висновку немає нічого нового, як мінімум, з часів меркантилізму. Власне, ще «Дослідження про природу» Адама Сміта пропонує ідею, яка є наріжною для сучасної економічної теорії, що людина має безмежні потреби, які задовольняє, працюючи задля задоволення потреб інших людей. І оскільки у товарно-грошових відносинах гроші виступають посередником при обміні результатів праці, то бажання заробляти гроші є похідним від бажання задовольняти свої потреби. Відповідно, відриву сфери грошового обігу від сфери виробничої і споживчої активності не відбувається. Принаймні, у теорії.

На практиці ж отримання грошей стає цінним саме собою, без відповідності якимось реальним потребам. З одного боку, це навіть добре, оскільки якщо б відриву грошових доходів від потреб підприємців не відбулося, то з урахуванням закону спадної граничної корисності слід було б очікувати гальмування бізнесової активності у міру зростання бізнесів і бізнеси, відповідно, не зростали б вище певного рівня. Відрив же бажання заробляти гроші від реальних потреб власника бізнесу прибирає цей природний обмежувач розміну бізнесу і дозволяє виникнення великого

бізнесу з позитивними ефектами масштабу та іншими позитивними моментами. З іншого боку, це стає проблемою, оскільки заробляння грошей, перетворене у своєрідний спорт, вимагає нових рекордів. Тобто, бізнес почав вважатися нормальним лише тоді коли він зростає. А це пастка.

Стійке економічне зростання можливе лише за умови ідейного наповнення зростання. Причому як з боку виробництва, так і з боку споживання. Тобто, потрібне ідейне наповнення мотивації до інвестування. А от з цим зараз є певні проблеми. Справа у тому, що попередня підвищувальна фаза довгої хвилі, яка тривала приблизно з 1982 по 2007, рік вже закінчилася. Вона була зумовлена тотальною комп'ютеризацією, а згодом і інтернетизацією робочих місць. Відповідно, принцип був простий: маєш гроші – вкладай у комп'ютери та ІТ. Маючи таку канву, інвестори могли досить впевнено відшукувати ніші для прибуткового вкладення грошей.

Після вичерпання ідейно-мотиваційного потенціалу інтернетизації банківська та фінансова інфраструктура почала давати збої. Першою ластівкою була нині ґрунтовно підзабута криза доткомів 2001 року, після якої венчурний капітал перекинувся у сферу фінансових спекуляцій. Це вилилося у кризу іпотечного кредитування 2008-2009 рр., яка, втім, до іпотечного кредитування мала лише непряме відношення, бо насправді була кризою багатоповерхових деривативів, виникнення яких було не те щоб технічно неможливим, але занадто трудомістким без комп'ютеризації фінансів та роботизації торгів. Тож знову без «священної цифрової корови» не обійшлося. Наступне десятиріччя стало десятиріччям кількісних пом'якшень у грошовій сфері, доведених до абсурду навіть з точки зору посткейнсіанства – реальні процентні ставки впали до від'ємних значень. Це ще збільшило нависаючий козирок ідейно незабезпечених інвестиційних коштів, який частково розрядився у 2020 році. І хоча небезпеку коронавірусної хвороби заперечувати ми не збираємося, але глибина падіння світової економіки була просто неспівставною з реальними загрозами. Спалахи коронавірусів траплялися і раніше, у тому числі і більш смертельних штамів, але до якогось помітного гальмування світової економіки у 2004-2005 рр. це не призвело. Фігурально висловлюючись, економіка впала через коронакризу тому, що вже давно підшукувала через що впасти.

Але стратегічний брак ідейного наповнення інвестиційного процесу нікуди не подівся. Великі гроші, як і раніше, нікуди вкладати. Тому так тривожно звучать новини про банкрутство американських Signature Bank та Silicon Valley Bank, які якраз і спеціалізувалися на інвестиціях у комп'ютерній сфері та операціях із криптовалютами [6]. І це далеко не єдині банки, які почали відчувати проблеми. Та ж біда, хоча і не доведена до банкрутства, у Credit Suisse bank.

Час покаже, чи переросте це у масштабну кризу. Але вже зараз ясно, що без формоутворюючої ідеї гігантських капіталовкладень з майже гарантованою прибутковістю фінансовий капітал так і буде вигадувати собі пісочницю за пісочницею кожного разу «радуючи» світ черговою кризою. І це, здавалося б, непогані новини для України, бо це означає, що грошей на повоєнну відбудову у світі більш ніж достатньо. Але одночасно це і застереження, бо можливість насичувати недомонетизовану економіку

грошима – це вичерпний ресурс. Тож пускаючи іноземний капітал, пам’ятаймо, що перш ніж застосовувати грошовий допінг, треба мати ідею. А краще, цілісний план створення новітньої економіки України. Інакше і цей наш ресурс буде розтринькано дурно.

Висновки. Таким чином, доведено, що розширення переліку функцій грошей за рахунок введення функції стимулювання ділової активності дозволяє розглянути процеси монетизації національної економіки як намагання монетарного регулятора подолати відносний брак ділової активності через дефіцит підприємницьких ідей. Хоча у короткотерміновій перспективі це може спрацювати, але на довгих часових інтервалах перенасиченість грошима призводить до надлишку грошей і систематичному утворенню економіки мильних бульок. Інвестування у економіку України може стати такою стабілізуючою ідеєю для підтримання стабільності економік західних країн.

Список використаної літератури

1. Asset total in 2023 bank failures catching up to 2008 // S&P Global Market Intelligence. URL: вільний: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/asset-total-in-2023-bank-failures-catching-up-to-2008-74744994>
2. Chandavarkar, Anand G. (1977). Monetization of developing economies. IMF Staff Papers 24 (November): 665-721.
3. Harari, Yuval N. (2015). Sapiens : a brief history of humankind. New York :Harper.
4. Kahneman, Daniel; Tversky, Amos (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica*. 47 (2): 263–291.
5. Kornai, J. (1980). Economics of Shortage, North-Holland.
6. Number of Cryptocoins. URL: <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>
7. The World bank. Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.GD.ZS?end=2020&start=1960&view=chart>
8. Zenchenko, Svetlana, Wadim Strielkowski, Luboš Smutka, Tomáš Vacek, Yana Radyukova, and Vladislav Sutyagin. (2022). “Monetization of the Economies as a Priority of the New Monetary Policy in the Face of Economic Sanctions” *Journal of Risk and Financial Management* 15, no. 3: 140.

References

1. Asset total in 2023 bank failures catching up to 2008. S&P Global Market Intelligence. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/asset-total-in-2023-bank-failures-catching-up-to-2008-74744994>
2. Chandavarkar, Anand G. (1977). *Monetization of developing economies*. IMF Staff Papers 24 (November): 665-721.
3. Harari, Yuval N. (2015). *Sapiens : a brief history of humankind*. New York: Harper.

4. Kahneman, Daniel; Tversky, Amos (1979). *Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk*. *Econometrica*. 47 (2): 263–291.
5. Kornai, J. (1980). *Economics of Shortage*, North-Holland.
6. *Number of Cryptocoins*. URL: <https://www.statista.com/statistics/863917/number-crypto-coins-tokens/>
7. *The World bank*. Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.GD.ZS?end=2020&start=1960&view=chart>
8. Zenchenko, Svetlana, Wadim Strielkowski, Luboš Smutka, Tomáš Vacek, Yana Radyukova, and Vladislav Sutyagin. (2022). *Monetization of the Economies as a Priority of the New Monetary Policy in the Face of Economic Sanctions*. *Journal of Risk and Financial Management* 15, no. 3: 140.

SURPLUS MONEY ECONOMY

Sergii V. Kuzminov, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: kuzminov@duan.edu.ua

Alisa S. Maghdich, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: engprog@duan.edu.ua

Svitlana O. Gerashchenko, Dnipro University of Technology, Dnipro (Ukraine).

E-mail: gerashchenko75@gmail.com

DOI: 10.32342/2074-5362-2023-1-34-3

Keywords: *economic crises, monetary regulator, functions of money, economic development*

The article is devoted to the formation of an economy in which there is a relative surplus of money. Excess money is seen as a consequence of the policy of quantitative easing, which was carried out by the central banks of developed countries. Peculiarities of growth in the ratio of money supply and gross domestic product for individual countries have been studied. It is shown that financing the reconstruction of Ukraine corresponds to the own economic interests of the donor countries, as it will help to correct certain systemic imbalances of monetary circulation in their economies. This imbalance is embodied in a relative surplus of money. This surplus is of a different nature than that implied by the quantity theory of money. From the point of view of behavioral economics, money is a tool for motivating the subject to action (or, when necessary, inaction). Stimulation of activity, in particular, entrepreneurial activity, due to the opportunity to get more money is a characteristic feature of the capitalist economy. Considering that the value of money is important not in itself, but in relation to what it is used for, we can imagine that the creeping inflation of even the most seemingly basic and solid world currencies (the US dollar, the British pound, the euro) is evidence of a certain loss of vision of what money is needed for and, accordingly, how much money is needed in the economy. The dynamics of the ratio of the money supply to the manufactured product can serve as an indicator of the existence of a problem in the monetary supply of the functioning of the world economy. A gradual increase in the ratio of money supply to GDP is observed in all countries. The rate of growth of this indicator in developed countries is generally close to the world average. In poor countries characterized by low rates of economic growth, the ratio of money supply to GDP remains quite low. Moreover, in our opinion, the leading role here is played not so much by low per capita income as by low rates of economic growth.

According to the group of countries with an average level of per capita income (and especially, with “above average” incomes), the ratio is significantly higher than the world average level. The growth of the ratio of money supply to GDP is especially noticeable in

the countries of the Far East, which took as an example the strategy that led to the Japanese “economic miracle.” This strategy involves the acceleration of economic growth at the expense of the preemptive development of export-oriented industries. Periods of accelerated economic development precisely reveal the motivational role of money. Entrepreneurs-innovators should receive more money. the state, or rather, its monetary regulator, the central bank, facilitates the conditions providing loans to help innovators dare and take a decisive step into something new. Entrepreneurs have separated the desire to earn money from the desire to spend to meet real needs. Due to the saturation of the economy with money, the state has already reached a high level of monetization, which indicates accumulated monetary wealth. The owners of this monetary wealth need new directions of investment, because after the ideological and motivational potential of Internetization was exhausted, the banking and financial infrastructure began to fail.

A series of crises (2001, 2008-2009, 2020) was the result of a mismatch between the large accumulated monetary wealth and the lack of ideas for its profitable investment. Reconstruction of Ukraine can become such a profitable investment idea.

Одержано 20.04.2023.